

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 22 (2001)

Δελτίον ΧΑΕ 22 (2001), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Μανόλη Χατζηδάκη (1909-1998)

Δημοσιεύματα του Μανόλη Χατζηδάκη

(ΧΑΕ) ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ (ΧΑΕ). (2011). Δημοσιεύματα του Μανόλη Χατζηδάκη. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 22, 47–57. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/deltion/article/view/5263>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δημοσιεύματα του Μανόλη Χατζηδάκη

Τόμος ΚΒ' (2001)

ΑΘΗΝΑ 2001

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΝΟΛΗ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ

BIBΛΙΑ ΑΥΤΟΤΕΛΗ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

1. *Εσμαλτωμένη κεραμουργία μετ' ἐκτύπου διακόσμου. Συμβολή εις τήν ἱστορίαν τῆς μονουσουλμανικῆς διακοσμητικῆς τοῦ 9ου αἰῶνος*, Ἀθήναι 1943, διδακτορική διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (δακτυλογραφημένη, ἀνέκδοτη), 121 σελ., 86 εἰκ.
2. *Μυστραῖς. Ἱστορία, τέχνη, μνημεῖα*, Ἀθήνα 1956², 108 σελ., 32 πίν. (βλ. καί ἀριθ. 4, 23, 29).
3. *Βυζαντινά μνημεῖα Ἀττικῆς καί Βοιωτίας* (σχέδια Ἀ. Τάσσου, ἀντίγραφα Φ. Ζαχαρίου), Ἀθήνα 1956, 28 σελ., 21 ἔγχρ. πίν. ἐκτός κειμένου (καί στά γαλλικά, ἀγγλικά καί γερμανικά).
4. *Μυστραῖς. Ἱστορία, τέχνη, μνημεῖα*, Ἀθήναι 1948, 108 σελ., 32 πίν. (βλ. καί ἀριθ. 2, 23, 29).
5. *Βυζαντινὴ Ἀθήνα*, Ἀθήνα 1958, 16 σελ., 134 εἰκ. (καί στά ἀγγλικά, γερμανικά καὶ γαλλικά).
6. *Grèce. Mosaïques byzantines* (μέ τόν Α. Grabar), ἔκδ. Unesco, Νέα Ὑόρκη 1959, σ. 13-21, 3+32 ἔγχρ. πίν. (καί στά ἀγγλικά, γερμανικά καί ἰταλικά).
7. *Icônes de Saint-Georges des Grecs et de la Collection de l'Institut Hellénique de Venise* (Bibliothèque de l'Institut Hellénique d'études byzantines et post-byzantines de Venise, αριθ. 1), Βενετία 1962, 50+222 σελ., 79Α/Μ πίν. + 8 ἔγχρ. πίν.
8. *Frühe Ikonen* (μέ τούς K. Weitzmann, K. Miatev, Sv. Radojčić), Βιέννη-Μόναχο 1965. Griechenland, σ. 21-40, 83-86, 98-100, πίν. 37-96 (πολύγλωσση ἔκδοση).
9. *La peinture byzantine et du haut moyen âge* (μέ τόν Α. Grabar), Παρίσι 1965, σ. 7-36 (πολύγλωσση ἔκδοση).
10. *Musée Byzantin, Athènes. Icônes, Le Monde des Grands Musées*, Παρίσι 1970, 73 σελ., 69 ἔγχρ. πίν.
11. *Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν*, ἔκδ. Ἀπόλλων, Vitoria-Spau, χ.χρ., 78 σελ., 48 εἰκ. (πολύγλωσση ἔκδοση).
12. *Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, Εἰκόνες*, ἔκδ. Ἀπόλλων, χ.χρ., 30 σελ., 32 εἰκ. (πολύγλωσση ἔκδοση).
13. *Studies in Byzantine Art and Archaeology* (πρόλογος K. Weitzmann), *Variorum Reprints*, Λονδίνο 1972 (ἀνατύπωση τῶν δημοσιευμάτων ἀριθ. 67, 68, 71, 73, 76, 78, 79, 80, 86, 93, 94, 95, 96, 97, 101, 109, 114, 116, 121, 122, 127 (στό ἔξης: *Studies*)).
14. *Τὰ Ἑλληνικά Μουσεῖα* (μέ τούς Μανόλη Ἀνδρόνικο, Βάσο Καραγιώργη), Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1974. Τὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο, Τὸ Μουσεῖο Μπενάκη, σ. 325-404 (καί στά ἀγγλικά, γαλλικά καί γερμανικά).
15. *Εἰκόνες τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων καί τῆς Συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου*, Λεύκωμα, Βενετία 1975, 17 σελ., VIII + 79 πίν. (βλ. καί ἀριθ. 7).
16. *Μουσεῖο Μπενάκη*, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1975, 48 σελ., 51 εἰκ. (πολύγλωσση ἔκδοση). Ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ δημοσίευμα ἀριθ. 14.
17. *Βυζαντινὸ Μουσεῖο*, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1975, 35 σελ., 39 εἰκ. (πολύγλωσση ἔκδοση). Ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ δημοσίευμα ἀριθ. 14.
18. *Etudes sur la peinture postbyzantine, Variorum Reprints*, Λονδίνο 1976, 430 σελ. (ἀνατύπωση τῶν δημοσιευμάτων ἀριθ. 69, 84, 88, 130, 133, 137, 146, 149) (στό ἔξης: *Etudes*).
19. *Die Ikonen in Sinai, Griechenland und Jugoslawien* (μέ τούς K. Weitzmann καί S. Radojčić), Herrschig Ammersee 1977. Εἰσαγωγή, Griechenland, σ. 5-12, 61-136, 223-228, 236-239 (καί στά ἀγγλικά).
20. *Εἰκόνες τῆς Πάτμου. Ζητήματα βυζαντινῆς καί μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς*, ἔκδ. Ἑθνικῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1977, 200 σελ., 207 πίν. (βλ. καί ἀριθ. 26, 36).
21. Ἡ Πάτμος καί ἡ κρητικὴ ζωγραφικὴ. Λόγος ἐκφωνηθεὶς τὴν 19ην Ἀπριλίου 1977 κατὰ τὴν ἀναγόμευσιν

- του εις επίτιμον διδάκτορα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Επίσημοι λόγοι ἐκφωνηθέντες κατά τό ἔτος 1976-1977*, ΚΑ', Ἀθήναι 1978, 22 σελ.
22. *Le icone* (μέ τούς Κ. Weitzmann, G. Alibegashvili, A. Volskaja, G. Babić, M. Alpatov καί T. Voinescu), ἐκδ. Arnoldo Mondadori, Μιλάνο 1981. *Le icone della penisola balcanica e delle isole greche*, σ. 129-199, 305-371 (στά γαλλικά ἐκδ. Fernand Nathan, Παρίσι 1982, στά σερβοκροάτικα ἐκδ. Mladinska Knjiga, Λιουμπλιάνα 1983 καί στά ἀγγλικά ἐκδ. Abram's, Ἀμερική).
23. *Mistra, La cité médiévale et la forteresse*, Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1981, 127 σελ., 82 εἰκ. (καί στά ἀγγλικά καί γερμανικά) (βλ. καί ἀριθ. 29).
24. *Μακεδονία. 4000 χρόνια ἑλληνικῆς ἱστορίας καί πολιτισμοῦ*, Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1982 (καί ἀγγλικά, Ἀθήνα 1983). *Ἡ τέχνη κατά τήν πρόωμη βυζαντινῇ περίοδο. Ἡ τέχνη ἀπό τό 10ο αἰῶνα ὡς τό 1204. Ἡ τέχνη κατά τήν ὕστερη βυζαντινῇ ἐποχῇ. Μεταβυζαντινῇ τέχνη (1430-1830)*, σ. 266-271, 292-305, 338-351, 410-425.
25. *Καστοριά. Βυζαντινῇ τέχνη στήν Ἑλλάδα. Ψηφιδωτά - Τοιχογραφίες* (μέ τόν Στ. Πελεκανίδη), ἐκδ. Μέλισσα (γενική ἐποπτεία: Μανόλης Χατζηδάκης), Ἀθήνα 1984, σ. 3, 14-19, 38-45, 56-58, 76-81, 89, 102, 106-107 (καί στά ἀγγλικά).
26. *Icons of Patmos*, ἐκδ. Ἐθνικῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1985 (βλ. καί ἀριθ. 18, 36).
27. *Ὁ κρητικὸς ζωγράφος Θεοφάνης. Ἡ τελευταία φάση τῆς τέχνης του στίς τοιχογραφίες τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυρονικήτα*, ἐκδ. Ἱ. Μονῆς Σταυρονικήτα, Ἅγιον Ὄρος 1986, σ. 29-325, 223 εἰκ., 9 σχέδια (καί στά ἀγγλικά).
28. *Ἑλληνες ζωγράφοι μετά τήν Ἄλωση (1450-1830)*, 1, Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν, Ἐθνικό Ἰδρυμα Ἐρευνῶν, ἀριθ. 33, Ἀθήνα 1987, 342 σελ., 204 εἰκ.
29. *Μυστράς. Ἡ μεσαιωνικὴ πολιτεία καί τό κάστρο*, Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1987, 127 σελ., 82 εἰκ. (καί στά ἰταλικά) (βλ. καί ἀριθ. 2, 4, 23).
30. *Οἱ θησαυροὶ τῆς Μονῆς Πάτμου*, Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1988. Φορητές εἰκόνες, σ. 105-127, εἰκ. 129-185 (καί στά ἀγγλικά).
31. *Τό Μεγάλο Μετέωρο. Ἱστορία καί τέχνη - The Great Meteoron. History and Art* (μέ τόν Δ.Ζ. Σοφιανό), ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Μεγάλου Μετεώρου καί Interamerican, Ἀθήνα 1990, σ. 13-14, 33-43.
32. *Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρής. Κείμενα 1940-1990*, ἐκδ. Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος Ἐθνικῆς Τράπεζας, Ἀθήνα 1990, 205 σελ., 54 εἰκ. (βλ. καί ἀριθ. 35) (κείμενα ἀδημοσίευτα καί δημοσιευμένα, βλ. ἀριθ. 28, 54, 77, 89, 107, 177, 178, 186).
33. *Icons grecques, melkites et russes. Collection privée du Liban*, ἐκδ. Skira, Γενεύη 1993. *Les icônes byzantines et postbyzantines*, σ. 45-55 καί ἐποπτεία λημμάτων ἀριθ. 1-53 (βλ. καί ἀριθ. 66).
34. *Τό τοπίο τοῦ Θεοβαδίστου Ὁρους Σινᾶ. Ἕνας πίνακας τοῦ Greco στό Ἱστορικό Μουσεῖο Κρήτης*, Ἑταιρεία Κρητικῶν Ἱστορικῶν Μελετῶν, Ἡράκλειο 1994, 39 σελ., 9 εἰκ. (δίγλωσση ἔκδοση ἑλληνικά-ἀγγλικά).
35. *Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρής, Κείμενα 1940-1994* (Β' ἔκδοση, συμπληρωμένη), Ἀθήνα 1995, 209 σελ., 55 εἰκ. (βλ. καί ἀριθ. 32).
36. *Εἰκόνες τῆς Πάτμου. Ζητήματα βυζαντινῆς καί μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς* (Α' ἀνατύπωση), ἐκδ. Ἐθνικῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1995, 213 σελ., 207 πίν. (βλ. καί ἀριθ. 20, 26).
37. *Ευρετήριο βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν Ἑλλάδος, 1. Κύθηρα* (μέ τήν Ἱ. Μπίθα), Ἀκαδημία Ἀθηνῶν - Κέντρο Ἐρευνας τῆς Βυζαντινῆς καί Μεταβυζαντινῆς Τέχνης, Ἀθήνα 1997, 332 σελ., 445 εἰκ. καί σχέδ.
38. *Ἑλληνες ζωγράφοι μετά τήν Ἄλωση (1450-1830)* (μέ τήν Εὐγενία Δρακοπούλου), 2, Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν, Ἐθνικό Ἰδρυμα Ἐρευνῶν, ἀριθ. 62, Ἀθήνα 1997, 468 σελ., 371 εἰκ.

ΠΡΟΛΟΓΟΙ - ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ

39. *Νάξος. Βυζαντινῇ τέχνη στήν Ἑλλάδα. Ψηφιδωτά - Τοιχογραφίες* (μέ τούς Ν. Δρανδάκη, Ν. Ζία, Μ. Ἀχειμάστου-Ποταμάνου καί Ἀ. Βασιλάκη-Καρακατσάνη), ἐκδ. Μέλισσα (γενική ἐποπτεία: Μανόλης Χατζηδάκης), Ἀθήνα 1989. Εἰσαγωγή, σ. 9-16 (καί στά ἀγγλικά).

40. L. Réau, *Ιστορία της Τέχνης*, ΣΤ', Αθήνα 1957. Ανασκόπηση της μεσαιωνικής τέχνης με παρατηρήσεις για τη σημασία και τον χαρακτήρα της βυζαντινής τέχνης, σ. 675-684.
41. Κερκύρας Ήπειρος. *Βυζαντινή και μεταβυζαντινή τέχνη στην Κέρκυρα. Μνημεία, εικόνες, κεμήλια, πολιτισμός*, Ίερά Μητρόπολις Κερκύρας και Διαποντίων Νήσων, Κέρκυρα 1994. Εισαγωγή, σ. 13-14.
42. Ν. Χατζηδάκη, *Εικόνες της Συλλογής Βελιμέζη*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 1997. Για τον άξιο συλλογέα Αιμίλιο Βελιμέζη, σ. 22-25 (και κείμενα από τον ἀδημοσίευτο κατάλογο τῶν εἰκόνων τῆς Συλλογῆς Βελιμέζη (1947), σποραδικά).
43. Μυρτάλη Αχεμιάστου-Ποταμιάνου, *Εικόνες της Ζακύνθου*, Ίερά Μητρόπολις Ζακύνθου και Στροφάδων, Αθήνα 1997. Ιστορικά για τις τύχες της συλλογής των εικόνων του Μουσείου Ζακύνθου, σ. 10-31.
44. *Byzantine Lead Seals by G. Zacos*, 1-2, έκδ. Χ.Α.Ε., Τετράδια Ἀρχαιολογίας καὶ Τέχνης, ἀριθ. 3, Βέρνη 1984-1985. Πρόλογος, σ. IX, XI (και στα ἀγγλικά).
45. Ευγενία Δρακοπούλου, *Ἡ πόλη τῆς Καστοριάς στή βυζαντινή καὶ μεταβυζαντινή ἐποχή*, Χ.Α.Ε., Τετράδια Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας καὶ Τέχνης, ἀριθ. 5, Αθήνα 1997. Πρόλογος, σ. 5.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

46. *Ἡ βυζαντινή τέχνη - τέχνη εὐρωπαϊκή*, 9η Ἔκθεσις τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Ζάμπειον Μέγαρον, Αθήνα 1964. Πρόλογος, σ. ια'-ιβ'. Ψηφιδωτά καὶ τοιχογραφίες, σ. 169-174 (και στα γαλλικά καὶ ἀγγλικά).
47. *Les icônes dans les collections suisses*, Γενεύη, 14 Ἰουνίου-29 Σεπτεμβρίου 1968, Musée Rath, Βέρνη 1968. *Les icônes grecques en Suisse*, σελ. χωρὶς ἀρίθμηση.
48. *Icones melkites*. Exposition organisée par le Musée Nicolas Sursock du 16 mai au 15 juin 1969, Βηρυτός 1969. *Les icônes grecques postbyzantines au Liban*, σ. 223-233.
49. *Ἡ περσική τέχνη στό Μουσείο Μπενάκη*, Κατάλογος ἐκθέσεως, 20 Μαρτίου-31 Μαΐου 1972, Αθήνα 1972.
50. *Βυζαντινές τοιχογραφίες καὶ εἰκόνες, Byzantine Murals and Icons*, Ἐθνική Πινακοθήκη, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 1976 (Κατάλογος ἐκθέσεως μετὴν εὐκαιρία τοῦ ἸΕ' Διεθνoῦς Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν), Αθήνα 1976. Εἰσαγωγικά κείμενα καὶ λήμματα ἀριθ. 3β-43γ, 67, 68-71, 72-74, 65-66, 75-78, 106-110.
51. Δομήνικος Θεοτοκόπουλος. *Ἀπό τό νεανικό καὶ τό ὄψιμο ἔργο του, Εἰς μνήμην Ἀντωνίου Μπενάκη*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 1979. Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς καὶ ἡ Προσκύνησις τῶν Μάγων, σ. 4-11 (ἀνατύπωση τοῦ δημοσιεύματος ἀριθ. 107) (και στα ἀγγλικά).
52. *Art at Auction, The Year at Sotheby's 1981-82*. Hellas-Grèce, 2 Oct.-2 Dec. 1982, Λονδίνο 1982. *Cretan Icons*, σ. 196-201.
53. *Splendeur de Byzance*, Musées royaux d'art et d'histoire, Europalia '82, Hellas-Grèce, 2 oct.-2 dec. 1982, Βρυξέλλες 1982. *Les icônes*, σ. 33-34.
54. *Ἐκθεση για τα εκατό χρόνια της Χριστιανικῆς Αρχαιολογικῆς Εταιρείας (1884-1984)*, Βυζαντινὸ καὶ Χριστιανικὸ Μουσείο Ἀθηνῶν, 6 Ὀκτωβρίου 1984-30 Ἰουνίου 1985, Αθήνα 1985. Πρόλογος, σ. 5-7 καὶ λήμματα ἀριθ. 4, 8, 9, 21.
55. *Βυζαντινὴ καὶ Μεταβυζαντινὴ Τέχνη*, Παλιὸ Πανεπιστήμιο, 26 Ἰουλίου 1985-6 Ἰανουαρίου 1986, Αθήνα Πολιτιστικὴ Πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης 1985, Αθήνα 1985. Πρόλογος, σ. 16-17 καὶ λήμματα ἀριθ. 10, 22, 36, 37, 74, 75, 76, 86, 96, 100, 102, 108, 111, 113, 114, 124, 128, 136, 139, 140, 148, 171, 172, 180, 181, 182.
56. *Affreschi e icone dalla Grecia (X-XVII secolo)*, Atene e Firenze, Palazzo Strozzi, 16 Σεπτεμβρίου-16 Νοεμβρίου 1986, Αθήνα 1986. Πρόλογος, σ. 20-21, *Affreschi bizantini in Grecia*, σ. 28-30 καὶ λήμματα ἀριθ. 2-7, 26, 27, 42, 53, 54, 60, 63, 68, 69, 95, 98.
57. *Risorgimento greco e filellenismo italiano*, Roma, Palazzo Venezia, 25.3- 25.4.1986, Ρώμη 1986. *L'arte nelle isole ionie nel XVIII secolo*, σ. 59-62.
58. *From Byzantium to El Greco, Greek Frescoes and Icons*, Λονδίνο, 27 Μαρτίου-21 Ἰουνίου 1987, Αθήνα 1987. Πρόλογος, σ. 19-21, *Byzantine Wall Painting in Greece*, σ. 40-42 καὶ λήμματα ἀριθ. 3, 7, 8, 27, 33, 39, 44, 48, 66.
59. *Holy Image, Holy Space - Icons and Frescoes from Greece*, Greek Ministry of Culture, Byzantine Museum Athens,

- The Walters Art Gallery, Baltimore, Maryland, Η.Π.Α., 21 Αυγούστου 1988-Απρίλιος 1990, Ἀθήνα 1988. Πρόλογος, σ. 18-19, Byzantine Wall Painting in Greece, σ. 33-35 καὶ λήμματα ἀριθ. 2-6, 8, 9, 37, 43, 48, 51, 55, 75.
60. *Εἰκόνες της κρητικής τέχνης. Από τον Χάνδακα ως την Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη*, Κατάλογος ἔκθεσης, Βασιλική τοῦ Ἀγίου Μάρκου-ναός Ἀγίας Αἰκατερίνης, Ἡράκλειο, 15 Σεπτεμβρίου-30 Ὀκτωβρίου 1993 (ἐπιμ. Μανόλης Μπορμπουδάκης), Βικελαία Βιβλιοθήκη-Πανεπιστημιακές ἐκδόσεις Κρήτης, Ἡράκλειο 1993. Παρατηρήσεις για τις κρητικές εἰκόνες, σ. XXI-XXV.
61. *Εἰκόνες της κρητικής τέχνης. Από τον Χάνδακα ως την Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη*. Κατάλογος ἔκθεσης. Ἐθνική Πινακοθήκη καὶ Μουσεῖο Ἀλεξάνδρου Σούτζου, Ἀθήνα, 18 Νοεμβρίου-31 Δεκεμβρίου 1993 (ἐπιμ. Μανόλης Μπορμπουδάκης), Βικελαία Βιβλιοθήκη-Ἐφορεία Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Κρήτης, Ἀθήνα 1993. Η γένεση της Κρητικής Σχολῆς, σ. 11-13.
62. *Θεοφάνης ὁ Κρήτης. Εἰκόνες ἀπό τόν Ἱερόν Ναόν τοῦ Πρωτάτου, Ἅγιον Ὅρος - Ἐθνική Πινακοθήκη καὶ Μουσεῖο Ἀλεξάνδρου Σούτζου μέ τήν εὐλογία τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος Ἀγίου Ὁρους*, Ἀθήνα 1993. Ο Θεοφάνης Στρελίτζας Μπαθᾶς καὶ ἡ Κρητική Σχολή, σ. 8-10.
63. *Οἱ Πύλες του Μυστηρίου. Θησαυροὶ της Ὁρθοδοξίας ἀπό την Ελλάδα, Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν - Μουσεῖο Μπενάκη - Μουσεῖο Κανελλοπούλου*, Κατάλογος ἔκθεσης «Οἱ Πύλες τοῦ Μυστηρίου, Θησαυροὶ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπό τήν Ἀγία Ρωσία καὶ τήν Ἑλλάδα», Ἐθνική Πινακοθήκη καὶ Μουσεῖο Ἀλεξάνδρου Σούτζου, Ἀθήνα 13 Ἀπριλίου-30 Ἰουνίου 1994 (ἐπιμ. Μανόλης Μπορμπουδάκης), Ἀθήνα 1994. Οἱ Πύλες του Μυστηρίου, 13.4.1994, σ. 15.
64. *The Glory of Byzantium, Art and Culture of the Middle Byzantine Era A.D. 843-1211*, ἔκδ. Helen C. Evans καὶ W.D. Wixom), The Metropolitan Museum of Art, Νέα Ὑόρκη 1997, λήμμα ἀριθ. 9.
65. *Θησαυροὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους*, Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ-Μουσεῖο Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1997. Βυζαντινὴ τέχνη στό Ἅγιον Ὅρος, σ. 21-28.
66. *Lumières de l'Orient chrétien, Icônes de la Collection Abou-Adal*, Le Musée d'art et d'histoire - Γενεύη 1997. Les icones byzantines et postbyzantines, σ. 31-38 καὶ ἐποπτεία λημμάτων ἀριθ. 1-56 (βλ. καὶ ἀριθ. 33).

ΜΕΛΕΤΕΣ - ΑΡΘΡΑ

1938-1939

67. Ἐκ τῶν Ἑλπίου τοῦ Ρωμαίου, *ΕΕΒΣ* 14 (1938), σ. 393-414 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. III).
68. A propos d'une nouvelle manière de dater les peintures de Cappadoce, *Byzantion* 14.1 (1939), σ. 95-113 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. X).

1940

69. Marcantonio Raimondi und die postbyzantinisch-kretische Malerei, *ZKg* 49 (1940), σ. 147-161 (βλ. καὶ *Etudes*, κεφ. III).
70. Μία εἰκόνα ἀφιερωμένη στό Σινᾶ, *Ἀφιέρωμα εἰς Κωνσταντῖνον Ἀμαντον*, Ἀθῆναι 1940, σ. 351-354.

1944

71. Un anneau byzantin du Musée Benaki, *BNJ* 17 (1944), σ. 174-206 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. IV).

1947

72. Ἡ κρητικὴ ζωγραφικὴ καὶ ἡ ἰταλικὴ χαλκογραφία, *ΚρητΧρον* Α' (1947), σ. 27-46.

1948

73. Ἀνασκαφὴ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν βασιλικήν τοῦ Ἰλίου, *ΠΑΕ* 1945-1947 καὶ 1948, σ. 69-80 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. V).
74. Συμπληρωματικά στόν Ἑμμανουήλ Τζάνε, *ΚρητΧρον* Β' (1948), σ. 469-475.

1949

75. Ἡ συλλογὴ εἰκόνων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῆς Βενετίας, *ΚρητΧρον* Γ' (1949), σ. 574-582.

76. Σκαφικαὶ ἔρευναι ἐν τῇ Μονῇ Καισαριανῆς, *ΠΑΕ* 1949, σ. 44-50 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. VII).

1950

77. Ὁ Θεοτοκόπουλος καὶ ἡ κρητικὴ ζωγραφικὴ, *ΚρητΧρον* Δ' (1950), σ. 371-440.

78. Νεώτεροι σκαφικαὶ ἔρευναι ἐν τῇ Μονῇ Καισαριανῆς, *ΠΑΕ* 1950, σ. 138-144 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. VII).

1951

79. Remarques sur la basilique de l'Ilissos, *CahArch* V (1951), σ. 61-74 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. VI).

1952

80. Note sur la basilique de l'Ilissos, *CahArch* VI (1952), σ. 192 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. VII).

81. Τοιχογραφίαι στὴν Κρήτη, *ΚρητΧρον* ΣΤ' (1952), σ. 59-91.

1953

82. Ἡ ζωγραφικὴ στό Μυστρά, Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπιθεώρηση, περ. Β', 6 (καλοκαίρι 1953), 1, σ. 48-61.

83. Ce qui reste des œuvres d'art des îles ioniennes, *L'Hellénisme Contemporain*, 2e série, 7e année, 6 (1953), σ. 415-417.

84. Contribution à l'étude de la peinture post-byzantine, 1453-1953. *Le cinq-centième anniversaire de la prise de Constantinople*, Ἀθήναι 1953, σ. 193-216. Ἑλλ. ἔκδοσις: Συμβολὴ στὴ μελέτῃ τῆς μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς. Τὰ καλλιτεχνικὰ κέντρα. Ἡ πεντακοσιοστὴ ἐπέτειος ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔκδ. *L'Hellénisme Contemporain*, Ἀθήναι 1953, σ. 219-244 (βλ. καὶ *Etudes*, κεφ. I).

1954

85. Οἱ καλλιτεχνικοὶ θησαυροὶ τῆς Ζακύνθου, Ἑπτανησιακὰ Φύλλα, περ. Β', ἀριθ. φύλλ. 3 (Φεβρουάριος 1954), σ. 57-58.

1955

86. Rapports entre la peinture de la Macédoine et de la Crète au XIVe siècle, *Πεπραγμένα Θ' Διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου (Θεσσαλονίκη, 12-19 Ἀπριλίου 1953)*, Α', Ἀθήναι 1955, σ. 136-149 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. XV).

1956

87. Μεταβυζαντινὲς τοιχογραφίαι στὴ Ζάκυνθο, *Ζυγός* 5 (Μάρτιος 1956), 14-16 καὶ 6 (Ἀπρίλιος 1956), σ. 16-18.

88. Ὁ ζωγράφος Εὐφρόσυνος, *ΚρητΧρον* Γ' (1956), σ. 273-291 (βλ. καὶ *Etudes*, κεφ. VI).

89. Ἐνα νεανικὸ ἔργο τοῦ Θεοτοκόπουλου, *Ζυγός* 8 (1956), σ. 4-5.

1957

90. Κεραμουργήματα (τουρκικά) μὲ ἑλληνικὲς ἐπιγραφές, *Ζυγός* 16 (Φεβρουάριος 1957), σ. 6-7.

91. *Collection Hélène Stathatos. Les objets byzantins et postbyzantins*, χ.τ., 1957. Autres bijoux byzantins, Les coupes, Bijoux des XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles rehaussés d'émail et de pierreries, Boiseries d'un salon macédonien, σ. 57-62, 65-68, 69-78, 109-113.

1958

92. Grecia. Medioevo, Età moderna, *Enciclopedia universale dell'arte*, 6, Βενετία-Ρώμη 1958, στ. 651-663 (βλ. καὶ ἀριθ. 101).

93. Ἀνασκαφὴ βασιλικῆς Κλαυσείου Εὐρυτανίας, *ΠΑΕ* 1958, σ. 58-63 (βλ. καὶ *Studies*, κεφ. VIII).

1959

94. L'icône byzantine, *Saggi e memorie di storia dell'arte* 2 (1959), σ. 11-40 (βλ. καί *Studies*, κεφ. XVI).
95. Άνασκαφή βασιλικής Κλαυσείου, *ΠΑΕ* 1959, σ. 34-36 (βλ. καί *Studies*, κεφ. VIII).
96. Βυζαντινές τοιχογραφίες στόν Ώρωπό, *ΔΧΑΕ Α'* (1959), σ. 87-107 (βλ. καί *Studies*, κεφ. XIV).

1960

97. Άνασκαφή Λίμνης Εϋβοίας, *ΠΑΕ* 1960, σ. 324-328 (βλ. καί *Studies*, κεφ. IX).
98. Βυζαντινόν Μουσείον (1946-1959, 1960), Μουσείον Μπενάκη, Μεσαιωνικά Άθηνών-Άττικής, Εϋβοια, Ύπάτη, Άνασκαφή Δελφών, Εϋρυτανία, Άποστολή εις Ζάκυνθον, Μεσαιωνικά Νήσων Αίγαίου, Άποστολή εις Άγιον Ώρος, Μεσαιωνικά Κρήτης, *ΑΔ* 16 (1960), Χρονικά, σ. 11-15, 65-69, 157-158, 164-166, 167, 199-200, 211, 224, 231, 273-275.

1961

99. Δώδεκα βυζαντινές εικόνες (κείμενο στά ελληνικά καί άγγλικά), έκδ. Έμπορικής Τράπεζας τής Ελλάδος, Άθήνα 1961, 12 σελ., 22 πίν.
100. Βυζαντινόν Μουσείον. Άθήναι - Άττική, *ΑΔ* 17 (1961-1962), Χρονικά, σ. 8.

1962

101. Medieval Painting in Southern Greece. Some Examples Published for the First Time, *The Connoisseur* 603 (1962), σ. 29-33 (βλ. καί *Studies*, κεφ. XI).
102. Greece, Medieval Period, Modern Period, *Encyclopedia of World Art*, 6, Νέα Ύόρκη-Τορόντο-Λονδίνο 1962, σ. 871-884 (μετάφραση στά άγγλικά τοϋ δημοσιεύματος άριθ. 92).
103. Κρητικό θέατρο καί κρητική ζωγραφική, *Έθνικό Θέατρο. Δώδεκα διαλέξεις*, σειρά Β', Άθήνα 1962, σ. 60-78.

1963

104. Byzantine Icons of Mount Athos, *Greek Heritage* 1, άριθ. 1, Σικάγο 1963, σ. 50-54.
105. Βυζαντινόν Μουσείον, *ΑΔ* 18 (1963), Χρονικά, σ. 8-9.
106. Ο ζωγράφος Θεοφάνης Στρελίτζας τοϋπίκλην Μπαθάς (βιογραφικός έλεγχος), *Νέα Έστία* (Άφιέρωμα στό Άγιον Ώρος), έτος ΛΖ', 74, τχ. 875 (Χριστούγεννα 1963), σ. 215-226.
107. Τά νεανικά τοϋ Θεοτοκόπουλου, *Έποχές* 4 (Αϋγουστος 1963), σ. 3-8 (βλ. καί άριθ. 51).

1964

108. Μονή Δαφνίου, *Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαιδεία, Συμπλήρωμα, Β'*, χ.χρ., σ. 598-601.
109. Ο ευρωπαϊκός χαρακτήρας τής βυζαντινής τέχνης, *Έποχές* 11 (Μάρτιος 1964), 3 σελ. (καί στά γαλλικά καί άγγλικά, στά *Ici l'Europe*, Ière année, άριθ. 2, Στρασβοϋργο 1964, σ. 8-10 καί *Greek Heritage* 1, άριθ. 3, Σικάγο 1964, σ. 22-25) (βλ. καί *Studies*, κεφ. I).
110. Des chefs-d'œuvre byzantins en Grèce. Les mosaïques, *Connaissance des Arts* (Μάρτιος 1964), σ. 54-61.
111. Παρατηρήσεις στίς ύπογραφές τοϋ Δομήνικου Θεοτοκόπουλου, *Ζυγός* 103-104 (1964), σ. 79-83.
112. Η Ζάκυνθος πάλι, *Νέα Έστία*, έτος ΛΗ', 76, τχ. 899 (Χριστούγεννα 1964), σ. 225-229.
113. Βυζαντινόν Μουσείον. Άνασκαφή Πύργου Άντικύρας, *ΑΔ* 19 (1964), Χρονικά, σ. 17-19 καί 226.
114. Εικόνες έπιστυλίου άπό τό Άγιον Ώρος, *ΔΧΑΕ Δ'* (1964-1965), σ. 377-403 (βλ. καί *Studies*, κεφ. XVIII).

1965

115. Βυζαντινόν Μουσείον. Η έκθεσις βυζαντινής τέχνης, *ΑΔ* 20 (1965), Χρονικά, σ. 11-15, 15-20.
116. Byzantine and Early Medieval Painting, *The Contact History of Art Series*, έκδ. Weidenfeld and Nicolson, Λονδίνο 1965, σ. 1-28 (βλ. καί *Studies*, κεφ. II).
117. Le Musée Byzantin d'Athènes (έλληνικά, άγγλικά καί γερμανικά στήν ίδια έκδοση), *La Revue Française*, συμπλήρωμα στό τχ. 181 (Οκτώβριος 1965).

1966

118. Considérations sur la peinture postbyzantine en Grèce, *Communauté et diversité de l'art des pays balkaniques (XVIe s.-début du XVIIIe s.)*. Avant-propos και Rapport pour la séance plénière, *1er Congrès International des études balkaniques et sud-est européennes, Sofia 26.VIII-1.IX.1966*, Σόφια 1966, σ. 5-19 (βλ. και ἀριθ. 132).
 119. Βυζαντινόν και Χριστιανικόν Μουσείον, *ΑΔ* 21 (1966), Χρονικά, σ. 16-35.

1967

120. Ἀφιέρωμα στὸν ἐορτασμό τῶν 1400 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς Σινᾶ, Ἡμερολόγιον και Λεύκωμα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1967, 2 σελ., 12 πίν.
 121. Aspects de la peinture murale du XIIIe siècle en Grèce, *L'art byzantin du XIIIe siècle, Symposium de Sopocani, 1965*, Βελιγράδι 1967, σ. 59-73 (βλ. και *Studies*, κεφ. XIII).
 122. An encaustic icon of Christ at Sinai, *ArtB XLIX.3* (1967), σ. 197-208 (βλ. και *Studies*, κεφ. XVII).
 123. Βυζαντινόν και Χριστιανικόν Μουσείον, *ΑΔ* 22 (1967), Χρονικά, σ. 15-33.

1969

124. Ἡ ζωγραφικὴ στὴν Πόλη μετὰ τὴν Ἀλωση, *ΔΧΑΕ Ε'* (1966-1969), σ. 186.
 125. Ὁ ζωγράφος Φράγγος Κονταρῆς, *ΔΧΑΕ Ε'* (1966-1969), σ. 299-302.
 126. Ἡ χρονολόγηση μιᾶς εἰκόνας τῆς Καστοριᾶς, *ΔΧΑΕ Ε'* (1966-1969), σ. 303-308.
 127. A propos de la date et du fondateur de Saint-Luc, *CahArch XIX* (1969), σ. 127-150 (βλ. και *Studies*, κεφ. XII).
 128. Ὁ Μ. Raimondi, ὁ J.P. Richter και οἱ ἄλλοι, *ΚρητΧρον ΚΑ'* (1969), σ. 519-520.
 129. Byzantinische Architektur και Griechenland, *PKg, 3. Byzanz und der christliche Osten* (ἐπιμ. W.F. Volbach - J. Lafontaine-Dosogne), Βερολίνο 1968, σ. 211-241.
 130. Recherches sur le peintre Théophane le Crétois, *DOP* 23-24 (1969-1970), σ. 309-352 (βλ. και *Etudes*, κεφ. V).

1970

131. Βυζαντινὴ τέχνη, ἐγκυκλοπαιδεῖα *Δομή*, Δ', Ἀθήνα 1970, σ. 1-24.
 132. Considérations sur la peinture postbyzantine en Grèce, *Actes du 1er Congrès International des études balkaniques et sud-est européennes, Sofia, 26.VIII-1.IX.1966*, Rapports, Σόφια 1970, σ. 705-714, 846, 965, 1003 (βλ. και ἀριθ. 118).

1972

133. Τοιχογραφίες στὴ Μονὴ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνας στὸ Σινᾶ, *ΔΧΑΕ ΣΤ'* (1970-1972), σ. 205-232 (βλ. και *Etudes*, κεφ. VIII).
 134. Précisions sur le fondateur de Saint-Luc, *CahArch XXII* (1972), σ. 87-88.
 135. Περί Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ νεώτερα, *Ἑλληνικά* 25 (1972), σ. 298-313.
 136. Une icône en mosaïque de Lavra, *JÖB* 21 (1972) (*Festschrift für Otto Demus zum 70. Geburtstag*), σ. 75-81.
 137. Aspects de la peinture religieuse dans les Balkans (1300-1550), *Aspects of the Balkans, Continuity and Change. Contributions to the International Balkan Conference held at UCLA, October 23-28, 1969*, Χάγη-Παρίσι 1972, σ. 177-197 (βλ. και *Etudes*, κεφ. II).
 138. Attika und Böotien, *Alte Kirchen und Klöster Griechenlands*, ἔκδ. E. Melas, Κολωνία 1972. Kunsthistorische Einleitung και Athen und Umgebung, σ. 35-48, 168-190.
 139. Περί Σχολῆς Κωνσταντινοπόλεως ὀλίγα, *ΑΔ* 27 (1972), Μελέται, σ. 121-137.

1973

140. Ikonostas, *RbK* III, 1973, στ. 326-353.

1973-1974

141. Ψηφιδωτὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ στὴ Λαύρα, *ΔΧΑΕ Ζ'* (1973-1974), σ. 53-56.
 142. Ἐπιτάφια χρονολογημένη ἐπιγραφή στὴν Πρωτόθρονη Νάξου, *ΔΧΑΕ Ζ'* (1973-1974), σ. 78.

143. Βυζαντινά καί μεσαιωνικά μνημεῖα νομῶν Ἀττικῆς, Πειραιῶς καί νήσων, *ΑΔ* 29 (1973-1974), Χρονικά, σ. 183-195.

1974

144. Classicisme et tendances populaires au XIVe siècle. Les recherches sur l'évolution du style, *Actes du XIVe Congrès International d'études byzantines*, I, Rapports, Βουκουρέστι 1974, σ. 153-188.
 145. Ἡ μεταβυζαντινὴ τέχνη (1453-1669) καὶ ἡ ἀκτινοβολία της, *ΙΕΕ* Γ', Αθήνα 1974, σ. 410-437.
 146. Les débuts de l'école crétoise et la question de l'école dite italogrecque, *Μνημόσυνον Σοφίας Ἀντωνιάδη*, Βενετία 1974, σ. 169-211 (βλ. καὶ *Etudes*, κεφ. IV).
 147. Essai sur l'école dite « italogrecque », précédé d'une note sur les rapports de l'art vénitien avec l'art crétois jusqu'à 1500, *Venezia e il Levante fino al secolo XV*, II, Φλωρεντία 1974, σ. 70-124.

1975

148. Πνευματικός βίος καὶ πολιτισμός, 1669-1821, *ΙΕΕ* ΙΑ', Αθήνα 1975, σ. 244-273.
 149. Note sur le peintre Antoine, *Studies in Memory of David Talbot Rice*, Edinburgh University Press, Ἐδιμβούργο 1975, σ. 83-93 (βλ. καὶ *Etudes*, κεφ. VII).
 150. Τό ΙΕ' Διεθνὲς Συνέδριο Βυζαντινῶν Σπουδῶν καὶ ἡ Ἔκθεσι βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν, *ΔΧΑΕ* Η' (1975-1976), σ. 231-241.

1977

151. La peinture des madonneri ou vénéto-crétoise et sa destination, *Venezia, Centro di mediazione tra Oriente e Occidente (secoli XV-XVI). Aspetti e problemi*, II, Φλωρεντία 1977, σ. 673-690.
 152. Τό ἔργο τοῦ Θωμᾶ Βαθᾶ ἢ Μπαθᾶ καὶ ἡ maniera greca, *Θησαυρίσματα* 14 (1977), σ. 239-244.
 153. Νεώτερα γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὴν τέχνη τῆς Μητροπόλεως τοῦ Μυστρᾶ, *ΔΧΑΕ* Θ' (1977-1979), σ. 143-179.

1978

154. Τό Ἀρχεῖον Βυζαντινῶν Μνημείων Ἑλλάδος καὶ ἡ πρωτοποριακὴ σημασία του, Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος, ὁ ἄνθρωπος καὶ τό ἔργον του, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Αθήνα 1978, σ. 145-160.
 155. Φάσεις τῶν δυτικῶν ἐπιδράσεων στὴν ἑλληνικὴ μεταβυζαντινὴ ζωγραφικὴ, *Δελτίο τῆς Ἑταιρείας Σπουδῶν Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Γενικῆς Παιδείας*, 2, Αθήνα 1978, σ. 35-38.

1979

156. L'évolution de l'icône aux 11e-13e siècles et la transformation du templon, *Actes du XVe Congrès International d'études byzantines, Athènes, septembre 1976* (Art et Archéologie, Rapports et Co-Rapports), I, Αθήναι 1979, σ. 333-366.
 157. Ἡ μεσοβυζαντινὴ τέχνη (640-1071), *ΙΕΕ* Η', Αθήνα 1979, σ. 274-325.
 158. Παναγία ἢ Ἐπισκοπιανή. Μία βυζαντινὴ εἰκόνα στὴ Ζάκυνθο, *Θησαυρίσματα* 16 (1979), σ. 387-392.

1980

159. Ἡ μεσοβυζαντινὴ τέχνη (1071-1204), Ἡ ὑστεροβυζαντινὴ τέχνη (1204-1453), *ΙΕΕ* Θ', Αθήνα 1980, σ. 394-458.
 160. L'art dans le Naxos byzantin et le contexte historique, *XVe Congrès International des sciences historiques, Rapports*, III, Βουκουρέστι 1980, σ. 13-15.

1981

161. La libération de saint Pierre sur une icône crétoise, *ZLU* 17 (1981), σ. 223-226.
 162. Ἡ μνημειακὴ ζωγραφικὴ στὴν Ἑλλάδα. Ποσοτικὲς προσεγγίσεις (εἰσβατήριος λόγος στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν), *ΠΑΑ* 56 (1981), σ. 375-390.

1982

163. Anciennes icônes de Lavra d'après un texte géorgien, *Rayonnement grec. Hommages à Charles Delvoye*, Βρυξέλλες 1982, σ. 425-429.

1983

164. Les aspects de la peinture monumentale byzantine en Grèce, *GLAS CCCXXXVIII de l'Académie serbe des sciences et des arts, Classe des sciences historiques*, ἀριθ. 3, Βελιγράδι 1983, σ. 1-10.
165. Πά' ένα εὐρετήριο τῶν βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν στήν Ἑλλάδα, *Τρίτο Συμπόσιο βυζαντινῆς καί μεταβυζαντινῆς ἀρχαιολογίας καί τέχνης*, βλ. Πρόγραμμα καί περιλήψεις ἀνακοινώσεων, Ἀθήνα 1983, σ. 83.

1984

166. Εὐρετήριο βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν στήν Ἑλλάδα, *ΠΑΑ* 59 (1984), σ. 194-210.
167. Τά ἐκατόχρονα τῆς Χ.Α.Ε. Ἐναρκτήρια ὁμιλία τοῦ Προέδρου τῆς Χ.Α.Ε. κ. Μανόλη Χατζηδάκη, *ΔΧΑΕ ΙΒ'* (1984), σ. 10-46.

1985

168. Βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης ἐγκώμιον, *ΠΑΑ* 60 (1985), σ. 581-590.
169. Χρονολογημένη βυζαντινὴ εἰκόνα στή Μονή Μεγίστης Λαύρας, *Βυζάντιον. Ἀφιέρωμα στόν Ἀνδρέα Ν. Στράτο*, Ι, Ἀθήναι 1986, σ. 225-240.

1988

170. Une icône avec les trois inventions de la tête du Prodrome à Lavra, *CahArch* 38 (1988), σ. 85-97.
171. «Παντοκράτωρ», *50 χρόνια τοῦ Ο.Α.Δ.Β. τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας*, Ἀθήνα 1988 (Ἡμερολόγιο).

1989

172. *Μυστράς. Ἀπό τό Βυζάντιο στό Νέο Ἑλληνισμό* (κείμενα Μ. Χατζηδάκη, Ν. Σβορώνου καί Χρ. Γιανναρά), ἐκδοση Ἑλληνικῆς Περιγητικῆς Λέσχης, Ἀθήνα 1989. Ἑκκλησίες καί εἰκόνες τοῦ Μυστρά, σ. 29-44.

1991

173. Μερικά προβλήματα τῆς κρητικῆς τοιχογραφίας στό 16ο αἰώνα, *Ἐνδέκατο Συμπόσιο βυζαντινῆς καί μεταβυζαντινῆς ἀρχαιολογίας καί τέχνης*, βλ. Πρόγραμμα καί περιλήψεις εἰσηγήσεων καί ἀνακοινώσεων, Ἀθήνα 1991, σ. 32-33.
174. Athos, Icone, *Enciclopedia dell'Arte Medievale*, Ρώμη 1991, II, σ. 696-699.
175. Εὐρετήριο βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν Κυθήρων, *Πρακτικά Ἐ' Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Ἀργοστόλι - Ἀηξούρι 1986*, 3, Ἀθήνα 1991, σ. 151-155.
176. Ἀνασκαφή βασιλικῆς Κλαυσίου Ευρυτανίας, *Επετηρίδα Εταιρείας Ευρυτάνων Επιστημόνων* 1 (1990-1991), σ. 561-568.

1994

177. *Χίλια χρόνια Ἑλληνισμοῦ-Ρωσίας, Hellas-Russia, One Thousand Years of Bonds*, Διεθνές Ἐμπορικό Ἐπιμελητήριο - Ἑθνική Ἑλληνική Ἐπιτροπή καί Ἐκδόσεις «Γνώση», Ἀθήνα 1994. Σχέσεις ρωσικῆς καί ἐλληνικῆς τέχνης, σ. 19-39.
178. Το τοπίο του Θεοβαδίστου Ὁρους Σινά. Ἐνα ἔργο του Greco στο Ἱστορικό Μουσείο Κρήτης, *Λοιβή εἰς μνήμην Ἀνδρέα Γ. Καλοκαιρινοῦ*, Ἡράκλειο 1994, σ. 21-26 (βλ. καί ἀριθ. 33).
179. Παρατηρήσεις σε ἄγνωστο χρησιμολόγιο του Γεωργίου Κλόντζα, *Θυμίαμα στη μνήμη τῆς Λασκαρίνας Μπούρα*, Ι-ΙΙ, Ἀθήνα 1994, σ. 51-60, πίν. 22-29.

1995

180. Η χορηγία στις δύο πρώτες εκατονταετίες μετά την Άλωση (1450-1650), *Δέκατο Πέμπτο Συμπόσιο βυζαντινής και μεταβυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης*, βλ. Πρόγραμμα καί περιλήψεις εισηγήσεων καί ανακοινώσεων, Αθήνα 1995, σ. 81.
181. Another Icon of Christ at Sinai, *Byzantine East, Latin West, Art - Historical Studies in Honor of Kurt Weitzmann*, Princeton University 1995, σ. 487-494.

1997

182. *Byzantine Icons* (μέ τη Ν. Chatzidakis), ODA, Λονδίνο 1997.

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

183. A. Grabar, L'empereur dans l'art byzantin, Publ. de la Fac. des Lettres de Strasbourg, fasc. 75, Παρίσι 1936, *Ελληνικά Θ'* (1937), σ. 338-340.
184. A. Grabar, L'art byzantin, Paris 1938, *Ελληνικά ΙΑ'* (1939), σ. 377-378.
185. A. G. Procopiou, La peinture religieuse dans les îles ioniennes pendant le XVIIIe siècle, Athènes 1939, *Ελληνικά ΙΑ'* (1939), σ. 378-379.
186. Π. Πρεβελάκη, Θεοτοκόπουλος. Τά βιογραφικά, έκδ. 'Αετός, Αθήνα 1942, *ΚρητΧρον Α'* (1947), σ. 445-450.
187. Catalogue of the Byzantine and Early Mediaeval Antiquities in the Dumbarton Oaks Collection. Vol. I: Metalwork, Ceramics, Glass, Glyptics, Painting, by M.C. Ross, Washington D.C. 1962 (Dumbarton Oaks Research Library and Collection XV), *BZ* 56 (1963), σ. 380-382.
188. R. Hamann-MacLean und H. Hallensleben, Die Monumentalmalerei in Serbien und Makedonien vom 11. bis zum frühen 14. Jahrhundert (Osteuropastudien der Hochschulen des Landes Hessen, II: Marburger Abhandlungen zur Geschichte und Kultur Osteuropas, 3-5), Giessen, Bd. 3: Bildband, Bd. 5: H. Hallensleben, Die Malerschule des Königs Milutin. Untersuchungen zum Werk einer byzantinischen Malerwerkstatt zu Beginn des 14. Jhs., *BZ* 61 (1968), σ. 104-108.
189. Παρουσίαση τοῦ βιβλίου τοῦ Χαρ. Μπούρα, 'Η Νέα Μονή τῆς Χίου - Ἱστορία καί ἀρχιτεκτονική, ἔκδοσις Ἑμπορικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Αθήνα 1981, *ΠΑΑ* 58 (1983), σ. 187-191.
190. Ἄγνωστες βυζαντινές τοιχογραφίες στήν Κεφαλληνία ὑπό Μαρίας Σ. Θεοχάρη. Ἀνεκοινώθη ὑπό τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Μανόλη Χατζηδάκη, *ΠΑΑ* 58 (1983), σ. 632-640.
191. Παρουσίαση τοῦ βιβλίου τῆς Μυρτάλης Ἀχειμάστου-Ποταμιάνου, 'Η Μονή τῶν Φιλανθρωπινῶν καί ἡ πρώτη φάσις τῆς μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς, ἔκδ. ΤΑΠ, Δημοσιεύματα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου, ἀριθ. 31, Αθήναι 1983, *ΠΑΑ* 59 (1984), σ. 157-162.
192. Παρουσίαση τοῦ βιβλίου τῆς Ντόρης Παπαστράτου, Χάρτινες εἰκόνες, Αθήνα 1986, περιοδ. *Ἀντί* 346 (8 Μαΐου 1987), σ. 52-53.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

193. Δημήτρης Εὐαγγελίδης, Ὁ βυζαντινολόγος, *Νέα Ἑστία*, ἔτος ΛΖ', 73, τχ. 862 (1 Ἰουνίου 1963), σ. 745-747.
194. Φώτης Κόντογλου, Ὁ τελευταῖος ἀντικλασσικός, *Μνήμη Κόντογλου*, ἔκδ. Ἀστήρ, Αθήναι 1975, σ. 119-122.
195. Νεκρολογία: Ἀνδρέας Ξυγγόπουλος, *ΔΧΑΕ Ι'* (1980-1981), σ. ε'-ζ'.
196. Νεκρολογία: Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος. Ὁ τελευταῖος χαιρετισμός, *ΔΧΑΕ ΙΑ'* (1982-1983), σ. ε'-στ'.
197. Χρῆστος Καροῦζος, *Νέα Ἑστία*, ἔτος ΞΑ', 122, τχ. 1444 (1 Σεπτεμβρίου 1987), σ. 1119-1120.

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ ΣΤΟΝ ΗΜΕΡΗΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΥΠΟ

Οι επιφυλλίδες του Μανόλη Χατζηδάκη για βυζαντινά θέματα, για θέματα σύγχρονης τέχνης και άλλα στον ημερήσιο και τον περιοδικό τύπο από το 1945 έως το 1991 έχουν καταγραφεί στο παράρτημα των Δημοσιευμάτων του, στο *Ευφρόσυνον*, *Αφιέρωμα στον Μανόλη Χατζηδάκη*, 1, Αθήνα 1991, σ. 15-23. Στην παρούσα εργογραφία κρίθηκε σκόπιμο να προστεθούν οι επιφυλλίδες στον ημερήσιο και τον περιοδικό τύπο από το 1991 έως το 1998:

- Λαμπρές τοιχογραφίες. Τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά δημιουργήματα στο καθολικό της μονής, στο παρεκκλήσιο της Παναγίας και στο σπήλαιο της Αποκάλυψης, *Η ιερά νήσος Πάτμος, Η Καθημερινή - Επτά Ημέρες*, Κυριακή, 7 Νοεμβρίου 1993, σ. 14-16.
- Τα καλύτερά μας χρόνια. Ο Μόραλης και οι άλλοι στο Παρίσι πριν από τον πόλεμο, *Γιάννης Μόραλης, Η Καθημερινή - Επτά Ημέρες*, Κυριακή, 20 Απριλίου 1994, σ. 20.
- Κριτική στα χρόνια 1947-1960. Η παρουσία και οι θέσεις ενός βυζαντινολόγου για τη σύγχρονη ελληνική τέχνη, *Νεοελληνική τέχνη. Τεχνοκρίτες και ιστορικοί, Η Καθημερινή - Επτά Ημέρες*, Κυριακή, 8 Μαρτίου 1998, σ. 13-16.
- Τα κατά Θεοφάνη Πάθη. Η ιστόρησή τους από τον κρητικό ζωγράφο στη Μ. Σταυρονικήτα Αγίου Όρους τον 16ο αιώνα (συρραφή αποσπασμάτων), *Το θείον Πάθος στη μεταβυζαντινή ζωγραφική, Η Καθημερινή - Επτά Ημέρες*, Κυριακή, 12 Απριλίου 1998, σ. 15-16.